سامانە سروشتییەکان: جارێکی دیکە وەزارەتی نەوتی فیدراڵی بەیاننامەیەکی سیاسی ب□ڵاودەکاتەوە

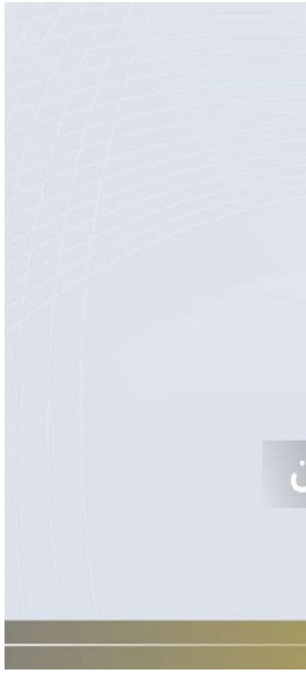

وەزارەتی سامانە سروشتییەکان

وەزارەتی نەوتی عێراق

وه‌زاره‌تی سامانه‌ سروشتییه‌کانی حکوومه‌تی هه‌رێمی کوردستان وه‌ڵامی ڕاگه‌یه‌نراوێکی وه‌زاره‌تی نه‌وتی فیدراڵ ده‌داته‌وه‌ و ڕاگه‌یه‌نراوه‌که‌ به‌ سیاسیی ناو ده‌بات و ده‌ڵێت، دووره‌ له‌ ڕاستییه‌ بابه‌تییه‌کان؛ ده‌شڵێت، وه‌زاره‌تی نه‌وتی فیدراڵ ڕه‌چاوی بنه‌ماکانی هاوبه‌شیی ڕاسته‌قینه‌ی نه‌کردووه‌ که‌ عێراقی فیدراڵی له‌سه‌ر دامه‌زراوه‌.

وه‌زاره‌تی سامانه‌ سروشتییه‌کانی حکوومه‌تی هه‌رێمی کوردستان وه‌ڵامی ڕاگه‌یه‌نراوێکی وه‌زاره‌تی نه‌وتی فیدراڵی دایه‌وه‌ کەموتەڵع بەدواداچوونی بۆ کردووەو تێیدا ڕایگه‌یاندووه‌، وه‌زاره‌تی نه‌وتی فیدراڵ جارێکی دیکه‌ ڕاگه‌یه‌نراوه‌که‌ سیاسییه‌ و له‌سه‌ر هه‌مان ڕێباز به‌رده‌وامه‌ و شکسته‌کانی خۆی که‌ له‌ ئه‌نجامی په‌یڕه‌ویکردنی سیاسه‌تی ناوه‌ندیی ڕووبه‌ڕووی بووه‌ته‌وه‌، خستووه‌ته‌ ئه‌ستۆی هه‌رێمی کوردستان و هه‌رگیز ڕه‌چاوی بنه‌ماکانی هاوبه‌شیی ڕاسته‌قینه‌ی نه‌کردووه‌ که‌ عێراقی فیدراڵی له‌سه‌ر دامه‌زراوه‌.

وە‌زارە‌تی سامانە‌ سروشتییە‌کانی حکوومە‌تی هە□رێمی کوردستان ڕووە‌وە‌ و وە‌زارە‌تی نە‌وتی فیدراڵ گوتوویە‌تی: "ئێوەن کە بە ئاشکرا و بە بەردەوامی دەستوور پێشێل دەکەن. ئێوە ساڵانێکی زۆرە بەربەستی پەسندکردنی یاسای نەوت و غازی فیدراڵی بوون، یاسایەک کە نوێنەرایەتی بەردی بناغەی چارە‌کردنی هەموو کێشەکانی پەیوەست بە نەوت دەکات و ئێوە‌ درێژە‌ بە‌ سیستمی یاساکانی ڕژێمە‌کانی پێشوو دە‌دە‌ن کە‌ بریتی بوو لە‌ یاساکانی حزبی بە‌عس کە‌ باوە‌ڕی بە‌ ناوە‌ندیە‌تیی هە‌بوو، بە‌ڵام ئە‌و سە‌ردە‌م بە‌سە‌رچوو. یاسای ساڵی 1976 دیارترینی یاساکانی حزبی بە‌عس بوو کە‌ بە‌ ئاشکرا دژی بنە‌ماکانی سیستمی فیدراڵی و ماددە‌ و بڕگە‌ دە‌ستوورییە‌کانی دە‌ستووری ئێستای عێراقە‌."

وە‌زارە‌تی سامانە‌ سروشتییە‌کانی حکوومە‌تی هە□رێمی کوردستان لە‌ بە‌شێکی دیکە‌ی ڕاگە‌یە‌نراوە‌کە‌یدا دە‌ڵێت: "ئێوە‌ بە‌ سیستم سیاسە‌تی برسیکردن بە‌رانبە‌ر بە‌ هاووڵاتییانی هە□رێمی کوردستان پە‌یڕە‌و دە‌کە‌ن و مووچە‌ و بژێوی ژیانیانتان بڕیوە‌، ئە‌مە‌ش پێشێلکردنی سە‌رە‌تاییترین مافە‌ مرۆییە‌کانە‌ و گە‌ورە‌ترین پێشێلکارییە‌کە‌. ئە‌م سیاسە‌تە‌ سیستماتیکە‌تان بۆ جێبە‌جێکردنی پلانی جیاکارییە‌ کە‌ پێچە‌وانە‌ی دە‌ستوورە‌ و ئە‌مە‌ش گە‌ورە‌ترین پێشێلکاریتانە‌."

وە‌زارە‌تی سامانە‌ سروشتییە‌کان گوتووشیە‌تی، تۆمە‌تە‌کانی وە‌زارە‌تی نە‌وتی فیدراڵ لە‌ بارە‌ی بە‌قاچاغبردنی نە‌وتی هە□رێمی کوردستان هە‌وڵێکی ئاشکرایە‌ بۆ چاوپۆشی و لابردنی سە‌رنجە‌کان لە‌سە‌ر پرۆسە‌کانی بە‌قاچاغبردن و گە‌ندە‌ڵییە‌کانی ناوچە‌ جیاجیاکانی عێراق. "ئێوە‌ نە‌وتی باشووری عێراق بە‌قاچاغ دە‌بە‌ن و هە‌موو جۆرە‌ گە‌ندە‌ڵییە‌ك دە‌کە‌ن و ڕاپۆرتە‌ ناوخۆیی و دە‌رە‌کییە‌کان شایە‌تی لە‌سە‌ر قە‌بارە‌ی بە‌فیڕۆدان و گە‌ندە‌ڵییە‌کانتان دە‌دە‌ن و نە‌وت تێکە‌ڵ دە‌کە‌ن و لە‌ بری خزمە‌تکردنی عێراق و گە‌لە‌کە‌ی، خزمە‌ت بە‌ بە‌رژە‌وە‌ندیی ئە‌وانی دیکە‌ دە‌کە‌ن و بە‌مە‌ش زیانتان بە‌ ناووبانگی عێراق و گە‌لە‌کە‌ی گە‌یاندووە‌."

وە‌زارە‌تی سامانە‌ سروشتییە‌کان جە‌ختی کردووە‌تە‌وە‌، هەرێمی کوردستان هەموو ئەرکەکانی خۆی جێبەجێ کردووە سەرەڕای ئەوەی لایەنی بەرانبەر بەرپرسیاریە‌تی و ئەرکە دەستوورییەکانی خۆی بە‌جێ نە‌هێناوە‌. "کاتێك هەرێمی کوردستان بە‌رپرسیار دە‌کە‌ن لە‌ زیادەی ئۆپێک، هە‌ڵە‌ی خۆتانە‌، چونکە ئێوە بە ناوی نەوتی عێراقەوە نەوتی خەڵکی دیکە‌ دەفرۆشن. بە‌ پێی دە‌ستوور مافی هە□رێمی کوردستانە‌ دوو هێندە‌ی ئێستا بەرهە□مهێنانی نە‌وت زیاد بکات، بەڵام لە پێناو بەرژەوەندیی گشتیی وڵاتدا، تەنانەت نیوەی ئەم بڕەش بەرهە□م ناهێنێت. ئێمە وە‌کوو وە‌زارە‌تی سامانە‌ سروشتییە‌کان

زیاتر لە 11 ملیۆن بەرمیل نەوتمان ڕادەستی ئێوە کردووە، کەچی یەك دینارتان لە بەرانبەردا بۆ هەرێمی کوردستان نەناردووە، ئەمەش بە ئاشکرا پێشێلکردنی ڕێککەوتنەکان و پابەندبوونە داراییەکانە."

وەزارەتی سامانە سروشتییەکانی حکوومەتی هەرێمی کوردستان هاوکات لە بەشێکی دیکەی ڕاگەیەنراوەکەی کە وەڵامی وەزارەتی نەوتی فیدراڵی داوەتەوە، ڕایگەیاندووە، دەیانەوێت چەند ڕاستییەك بە ڕوونی و بێ هیچ جۆرە دوودڵییەك بۆ ڕای گشتی بخەنە ڕوو، کە بریتین لەم خاڵانە:

1-حکوومەتی هەرێمی کوردستان لە هەناردەنەکردنەوەی نەوت بەرپرسیار نییە، بەڵکو ئەمە لە ئەنجامی ئەو داوایەی کە وەزارەتی نەوتی فیدراڵ لە دژی وەزارەتی وزەی تورکیا تۆماری کردبوو، کە بووە هۆی وەستانی هەناردەکردن لە 25ـی ئاداری 2023 و زیانی زیاتر لە 25 ملیار دۆلاری بۆ حکوومەتی فیدراڵ و هەرێم و کۆمپانیاکان گەیاندووە.

2- لە ماوەی چەند ڕۆژێکدا بۆ تایبەتی لە 4ـی نیسانی 2023 ڕێککەوتن لەگەڵ وەزارەتی نەوت کرا بۆ دووبارە دەستپێکردنەوەی هەناردەکردنەوەی نەوتی ڕاگیراوی هەرێمی کوردستان، بەڵام یاسای بودجەی فیدراڵ تێچووی بەرهەمهێنانی بە شێوەیەکی سنووردار دیاریی کردبوو کە بریتی بوو لە (شەش دۆلار بۆ هەر بەرمیلێک)، ئەمەش وایکرد زۆربەی کۆمپانیا بەرهەمهێنەرەکان لەم چوارچێوەیەدا بەرهەمهێنانی نەوت لە هەرێمی کوردستان سنووردار بکەن.

3-لەسەر داوای وەزارەتی نەوت بڕی نەوتی هەرێمی کوردستان گەیەنرایە پاڵاوگەیەک کە بەناوی وەزارەتی نەوتەوە کار دەکات بۆ ماوەی زیاتر لە پێنج مانگ. کۆی گشتی گەیاندن و ڕادەستکردن نەوت لەو ماوەیەدا بریتی بووە لە 11 هەزار و 826 هەزار و 218 بەرمیل، بەڵام سەرەڕای ئەم پابەندبوونەی هەرێمی کوردستان، لە بەرانبەردا یەک دینار بۆ ئەم بڕە خەرج نەکراوە، لە ئەنجامدا کۆمپانیا بەرهەمهێنەرەکانی نەوت گەیاندنی بەرهەمەکانیان بۆ وەزارەتی نەوت سنووردار کرد.

4- لە سەرەتای پێکهێنانی حکوومەتی ئێستای فیدراڵ، لیژنەیەکی هاوبەش بۆ ئامادەکردنی ڕەشنووسی یاسای نەوت و غازی فیدراڵ پێک هێنرا. بۆ ئەم مەبەستە چەند کۆبوونەوەیەك کرا، بەڵام هێشتا ئەم هەوڵانە هیچ ئەنجامیان نەبووە. سستی و دواکەوتنێکی ڕوون لە لایەن حکوومەتی فیدراڵەوە هەیە لە

بەدواداچوون بۆ ئەم پرسە زۆر گرنگە، کە به‌ کلیلی ڕاستەقینەی چارەی ناکۆکییە هەڵپەسێردراوەکانی نێوان هەردوو حکوومەتی فیدراڵ و هه‌رێمی کوردستان داده‌نرێت.

-5 بەو پێیەی سیستمی حوکمڕانی لە عێراق سیستمێکی فیدراڵییە، و مافی دەستووری هەرێمە یاسای تایبەتی خۆی هەبێت کە کاروبارەکانی ڕێک دەخات، وەزارەتی سامانە سروشتییەکان لە هەرێمی کوردستان بە پشتبەستن بە یاسای نەوت و غاز ژمارە 22ـی ساڵی 2007 گرێبەستەکانی لەگەڵ کۆمپانیا نێودەوڵەتییەکانی نەوت ئیمزا کرد، ئەگەر کێشەیەکی یاسایی ڕاستەقینە لەو گرێبەستانەدا هەبووایە، ئەوا کۆمپانیا نێودەوڵەتییە بەناووبانگەکان به‌بێ بنه‌مای یاسایی بە ملیاران دۆلار وەبەرهێنانیان له‌ هه‌رێمی کوردستان نەدەکرد.

-6 عێراق دەستووری هەیە، ئەگەر مادده‌ و بڕگەکانی وه‌کوو خۆی و دوور لە بەرژەوەندیی تەسک لە جێبەجێکردن و لێکدانەوەدا جێبەجێ بکرایە، دۆخی گشتیی وڵات و دۆسیه‌ی نەوت بەتایبەتی، نەدەگەیشتە ئەم ئاستە ئاڵۆز و قه‌یراناوییه‌ی.

-7 حکوومەتی هەرێمی کوردستان پابه‌ندی ته‌واوی ئه‌رکه‌کانی بووه‌ سەبارەت بە هەوڵەکان بۆ دووباره‌ دەستپێکردنەوەی هەناردەکردنه‌وه‌ی نه‌وت ڕازی بوو، نەوتی بەرهەمهێنراو لە هەرێمی کوردستان لە ڕێگەی کۆمپانیای بە بازاڕکردنی نەوت (سۆمۆ)ـوه‌ بفرۆشێت و سەرجەم داهاتی فرۆشتن بخاتە گه‌نجینه‌ی دەوڵەت و کۆمپانیا یەکی ڕاوێژکاری دیاریی بکرێت بۆ ڕاییکردنی کاره‌کان، هەروەها هه‌ژماری ئیسکرۆ (Account Escrow) بە ناوی کۆمپانیاکان بکاتەوە.

-8کۆمپانیا نەوتییەکان کە لە هەرێمی کوردستان کار دەکەن پێویستە: "پابەند بن بە گرێبەستەکان لە ڕووی مۆدێلی ئابووری و مەرجە بازرگانییەکانی گرێبەستەکەوە، و زیان بە گرێبەستەکان نه‌گه‌یه‌نن بەو پێیەی لە دادگای فیدراڵی و دادگا نێودەوڵەتییەکان □□□وی یاسایی خۆیان گرتووەتە بەر."

وه‌زاره‌تی سامانه‌ سروشتییه‌کانی حکوومه‌تی هه‌رێمی کوردستان له‌ کۆتاییدا ڕاگه‌یه‌نراوه‌که‌یدا گوتوویه‌تی: "ده‌مانه‌وێت به‌ بیری ئێوه‌ و ڕای گشتیش به□ن□ینه‌وه‌، ڕێککه‌وتنی کاتیی بۆ دووباره‌ دەستپێکردنەوەی هەناردەکردنه‌وه‌ی نەوتی هه‌رێمی کوردستان که‌ دواتر چه‌ند کۆبوونه‌وه‌ و چاوپێکه‌وتنێکی لێ که‌وته‌وه‌، به‌ڵگه‌یه‌کی یه‌کلاکه‌ره‌وه‌یه‌ که‌ هه‌رێمی کوردستان نه‌رمی نواندووه‌ و ئاماده‌ی هاوکاریی بووه‌، ئه‌مه‌ش بانگه‌شه‌کانی وه‌زاره‌ته‌که‌تان که‌ گوایه‌ کۆبوونه‌وه‌ و دانوستانه‌کانتان له‌گه‌ڵ هه‌رێمی کوردستان بێئه‌نجام بووه‌، پووچه‌ڵ

ده□کا ته□وه□.